

Ханес Хофбауер

ЦЕНЗУРАТА

ОТ ЦЪРКОВНИЯ КОДЕКС ДО ЮТЮБ

София, 2023

Преводът е направен по изданието
HANNES HOFBAUER
ZENSUR

© Promedia Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Wien, 2022
Alle Rechte vorbehalten

„Катехон“ е импринт на издателство „Изток-Запад“.

© Издателство „Изток-Запад“, 2023

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Мартин Петрушев, превод, 2023

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2023

ISBN 978-619-01-1216-7

Ханес Хофбауер

ЦЕНЗУРАТА

От църковния кодекс до ютюб

Превод от немски

Мартин Петрушев

КАТЕХОИ

Водещ редактор
доц. д-р Григор Сарийски

№1	Клаус Шваб	<i>Капитализъм на заинтересованите</i>
№2	Николай Вавилов	<i>Некоронованите крале на червен Китай</i>
№3	Иво Христов	<i>Не пожелахте да чуете</i>
№4	Джоузеф Плъмър	<i>Тайните структури на властта</i>
№5	Димитър Събев	<i>Маркетинг, потребление и икономически растеж</i>
№6	Андрей Фурсов	<i>Водораздел</i>
№7	Уан Йуей	<i>Глобализация по китайски</i>
№8	Александър Дугин	<i>Четвъртият път</i>
№9	Едуард Грифин	<i>Създанието от Джекил Айлънд</i>
№10	Д-р Анна Лембке	<i>Допаминов свят</i>
№11	Алексей Вандам	<i>Геополитика и геостратегия</i>
№12	Норберт Херинг	<i>Финалната игра на капитализма</i>
№13	Даниел Естулин	<i>Институтът „Тависток“</i>
№14	Имануел Уолърстийн	<i>Исторически капитализъм</i>
№15	Съст. Урих Мис	<i>Великото зануляване</i>
№16	Андрей Фурсов	<i>Оргазмът на богомолката</i>
№17	Съст. Давид Енгелс	<i>Обновлението на Европа</i>
№18	Уилям Х. Макнийл	<i>Възходът на Запада, том 1 и 2</i>
№19	Ханс-Йоахим Маац	<i>Общество на страха</i>
№20	Каръл Куигли	<i>Англо-американският управляващ елит</i>
№21	Игор Шнуренко	<i>Демонът отвътре</i>
№22	Робърт Ф. Кенеди-мл.	<i>Истинският Антъни Фаучи</i>
№23	Дмитрий Зикин	<i>Забранената икономика</i>
№24	Игор Шнуренко	<i>Хакнатият човек</i>
№25	Алън У. Дълес	<i>Изкуството на разузнаването</i>
№26	Ханес Хофбауер	<i>Цензурата</i>

СЪДЪРЖАНИЕ

ПРЕДГОВОР	7
------------------------	---

ЗАРАЖДАНЕТО НА ЦЕНЗУРАТА:

ОТ ЦЪРКОВНАТА КЪМ ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ	9
Книгата като дело на дявола	9
Одържавяване на цензурата	19
Цензурата в епохата на Просвещението.....	27
Преследване на радикали и революционери.....	31
Екскурс. Цензура на влиятелни умове – Бомарше, Кант, Фихте	33
Наполеоновата репресия	37
Бидермайер оправдава името си	42
Кратката свобода от 1848 г. и узаконяването на цензурата	54
Врагът е вяво.....	57

КОГАТО ВЛАСТТА ИДВА ОТ НАРОДА:

ЦЕНЗУРАТА ПРЕЗ ХХ В.	63
Най-сетне мир... и малко свобода.....	67
„Срещу негърската култура, за германската народност“	72
Освобождаване и превъзпитание	78
„Цензура не се прилага“	81
Срещу покварата и разврата.....	87
Weß Brot ich eß... ..	91
Левият екстремизъм в полезрението на държавните защитници	94
Екскурс. Цензурата в работническата държава	113

ЦЕНЗУРАТА

В ДИГИТАЛНАТА ЕПОХА	123
ИНСТРУМЕНТИ	123
Със закони за общественото мнение срещу свободата на изразяване	125
С „оперативна група“ срещу нежелани публикации	129
Германският закон за прилагане на мрежата	136
Брюксел следва примера.....	143
Чрез държавния договор за медийния ред към единствената валидна истина	145
БОРБАТА СРЕЩУ РУСКАТА ВРАЖЕСКА СТАНЦИЯ	151
Цензурата вече властва в балтийските държави	162
С ютюб изтривания срещу Москва.....	165
От цензура към медийна война	171
Екскурс. Геополитическата агенда на „Фейсбук“	179
КОРОНАТА НАПРАВИ ЦЕНЗУРАТА ВЕЗДЕСЪЩА	187
Купени медии?.....	194
И отново: Брюксел подражава	198
Биг Фарма като движеща сила	200
Оргии от заличаване от Силициевата долина	205
Фронтално срещу Кен Йебсен	216
Проверителите на факти	224
Критикуването води до забрани за упражняване на професията.....	228
 ЦЕНЗУРНИТЕ МЕРКИ	
ВИНАГИ СЕ ЗАОБИКАЛЯТ	239
 ЛИТЕРАТУРА	245
Печатни произведения.....	245
Интернет източници	250
Вестници	252

ПРЕДГОВОР

Компенсацията на загубеното доверие с принудителни мерки е една от най-старите техники, използвана е както от църковни настоятели и монарси в миналото, така от правителствата и водещите медии днес. При загубата на познатата хегемония на дискурса те отговарят със забрани за публикуване. Засегнати са позиции, които поставят под въпрос преобладаващия наратив и същевременно притежават потенциал за широко разпространение. Именно това е ситуацията, в която се намираме сега.

Завръщането на цензурата се корени в икономическата уязвимост на трансатлантическото пространство. В процеса на упадък естаблишмънтът се бори за своето право на съществуване. Колкото по-успешно се създават противодействащи общности, толкова по-агресивен става отпорът от стана на Брюксел или Берлин. Държавните органи за наблюдение на истината и калифорнийските медийни монополи разработиха нова, съвместна практика за изтриване и блокиране на съдържание, за която взаимно си прехвърлят отговорността; свидетели сме на цензурните практики на постиндустриалната цифрово-кибернетична епоха.

За да можем да разберем настоящите практики на забрана в тяхното историческо измерение, е необходимо да се обърнем към историята. Съвременната цензура започва с изобретяването на печата в средата на XV в. До XVIII в. носителите на наложената истина постепенно се пренасят от Църквата към държавата, като първата остава ключова като „пазител на тълпите“. Тази книга съдържа много биографии на цензурирани автори като Хайнрих Хайне, борбени издатели като Фридрих Брокхаус и непоколебими книжари като Йохан Филип Палм. През XX в. етапите на свободата на изразяване се редуват с потискане на свободното слово. Все още се помни вълната от цензура и забрани за работа срещу всичко ляво и радикално през 70-те години на миналия век.

В съвременните дигитални медии се открояват две теми, които са обект на строги цензурни мерки. Това са трансатлантическата позиция по отношение на Русия и корона политиката на повечето държави от ЕС. Това показва колко важен е руският въпрос за управляващия елит от геополитическа гледна точка и колко важно е държавното финансиране на биотехнологично-фармацевтичния комплекс от икономическа гледна точка. Наративите с обратен знак се цензурират. Засегнати от това са руските чуждестранни медии като RT.de или алтернативни платформи като КенФМ, които редом с много други примери са разгледани в книгата.

Една работа като тази, посветена на цензурата и нейните последици, следва да си постави рамка, за да не излезе извън контрол. Избраната от мен рамка е немскоезичният свят. Наясно съм, че цензурата в други части на света е поне толкова силна, а често и много по-брутална. Фактът, че това понастоящем не е възможно без включването на Силициевата долина, се дължи на естеството на нещата, т.е. на дигиталната зависимост на ЕС и Европа от американските корпорации.

Като допълнително самоналожено ограничение реших да не повдигам тук темата за политическото преследване на един от медийните герои на нашето време, Джулиан Асанж, въпреки че то лесно може да бъде разгледано като особено перфидна цензурна техника. Това не беше трудно за мен, защото вече има отлични книги за „случая Асанж“. Не така стои въпросът обаче с друга тема, свързана с цензурата, която обхваща „културата на отмяната“ – нова разновидност на „култура на изтриването“. Досега почти няма публикации по този въпрос на немски език; въпреки това се въздържах да включа тази форма на „политическа коректност“, която прераства в действена кампания; също и защото формата на заличаване няма пряко отношение към забраните за публикуване.

Пожелавам на читателите на тази книга вълнуващо четене и един или два „аха“ момента. Бих искал да благодаря на моята спътница Андреа Комлози и нейното съобразително, исторически настроено око. Това силно допринесе за последния щрих на книгата.

Ханес Хофбауер
Виена, февруари 2022 г.

ЗАРАЖДАНЕТО НА ЦЕНЗУРАТА: ОТ ЦЪРКОВНАТА КЪМ ДЪРЖАВНАТА ВЛАСТ

Книгата като дело на дявола

Приема се, че историята на цензурата по нашите географски ширини започва след изобретяването на книгопечатането в средата на XV в. Техниката за изработване на подвижни букви от оловна сплав дава възможност писмените материали да станат достъпни за по-голям брой хора с помощта на печатарските преси. В един момент манастирите и управляващите династии са лишени от монопола си върху писмеността, а с това и върху кодифицирането на истината, или на онова, което са смятали за неопровержимо. Народът започва да се образова, а това е заплаха за онези, които преди това са управлявали и са обявявали всичко за даденост от Бога. Те са се опитали да се противопоставят на тази пълзяща демократизация на знанието със забрани за публикуване и наказания. Първоначално се задейства и налага предимно църковна, а по-късно и държавна цензура.

И преди появата на печатарската преса мненията, които не са се харесвали на съответните властимащи, са били преследвани, неудобните мислители са били прогонвани или екзекутирани, а съчиненията им – изгаряни. Много ранен пример за такова изгаряне са трактатите на гръцкия софист Протагор. През 411 г. пр.н.е. по заповед на висшия атински съд, Ареопага, произведенията му са изгорени на клада наскоро след това съдиите го осъждат на смърт и той се удавя в Средиземно море при опита си да избяга в Сицилия. Неговото престъпление е, че

се усъмнява в съществуването на боговете в съчинението си „За боговете“. „Що се отнася до боговете – казва софистът, – за мен не е възможно да знам дали те съществуват или не.“¹ Този агностичен възглед за съществуването на свръхестествени същества се е смятал от атинския съд за богохулство, което не може да се толерира.

Изкореняването на идеи се извършва и на други места с надеждата да се укрепи собственото управление. През 213 г. пр.н.е. първият китайски император и основател на династията Цин изгаря споровете между представители на различни философски школи, особено на ученията на Конфуций. Цин Шъхуан се страхувал от дискурси извън пределите на двора, които не може да контролира.² Затова писанията на Конфуций можело да се четат и обсъждат само от избрани съветници.

Историята на цензурата започва да се развива в началото на Новото време. Католическата църква, която след Инквизицията в началото на XIII в. напълно е развила манията си за преследване и забрана и е запратила в огъня еретичните писания и техните автори, в средата на XV в. се сблъсква с явлението книгопечатане. Около 1450 г. Йоханес Генсфлайш, известен на света като Гутенберг, успява да механизира разпространението на текстове в курфюрсткия град Майнц. Изобретението му разклаща устоите на тогавашната църковна управленска структура. Неслучайно първият църковен благородник, който осъзнава тази опасност, е Бертолд фон Хенеберг – архиепископ и курфюрст на Майнц, който въвежда цензура през 1486 г. много преди появата на протестантската опасност в същия германски град, където Гутенберг учи учениците си как да печатат. Цензорите, назначени от архиепископа на Майнц, заплашвали с отлъчване от Църквата и голяма глоба всеки, който отпечата или дори само прочете книга, която не е официално одобрена, т.е. появила се е

¹ Цитирано по: Anne Lyon Haight, *Verbotene Bücher. Von Homer bis Hemingway*. Düsseldorf 1956, стр. 18.

² Michael Strähle, *Bücherverbrennungen und Zensur im alten China und ihre Folgen*; siehe: https://www.univie.ac.at/voeb/fileadmin/Dateien/Veranstaltungen/Osterreichische_Bibliothekartag/Bibliothekartag_2002/straehle.pdf (6.8.2021)

без *imprimatur*³.⁴ През следващата година на 19 декември 1487 г. папата за първи път се изказва по въпроса за цензурата на книгите. Известен като ревностен подпалвач на вещици, Инокентий VIII подлага книгопечатането на църковен преглед „за цялото християнство“. Неговият наследник стига още по-далеч. Разтревожен от съобщенията, че печатни произведения се изготвят извън църковния контрол, особено в Рейнската област, и, както се казва, противоречат на „добрите нрави“, на които, разбира се, папата и неговото обкръжение не държат толкова много, Александър VI (1431–1503) засилва цензурата. В допълнение към последвалата конфискация и изгаряне на критични съчинения той изисква предварителна или превантивна цензура за Кьолн, Майнц и Трир в своята була⁵ *Inter multiplices* през 1501 г.: „Изкуството на печатането е много полезно – пише папата за модерните техники в булата, – доколкото улеснява разпространението на доказани и полезни книги; но би станало много опасно, ако се злоупотребява с него за отпечатване на вредни съчинения. Ето защо печатниците трябва да бъдат призовани с подходящи средства да се въздържат от отпечатване на текстове, които противоречат на католическата вяра или могат да предизвикат недоволство у вярващите. [...] По този начин Ние, по силата на апостолската власт, забраняваме на всички печатари и техните помощници, пребиваващи в споменатите църковни провинции, под наказание с отлъчване от Църквата [...] и глоби, които ще бъдат събрани за апостолската палата, занапред да печатат книги, трактати или писания от какъвто и да е вид без предварително съгласуване с посочените архиепископи...“⁶ Десет години по-

³ *Imprimatur* (от лат.): отбелязване от страна на автора или издателя върху последната чернова на книгата, че наборният текст е одобрен за печат. – Б.пр.

⁴ Heinrich Hubert Houben, *Hier Zensur – wer dort? Antworten von gestern auf Fragen von heute*. Nachdruck Leipzig 1990 (1918), стр. 7.

⁵ Папски документ с печат, който съдържа послание или разпоредба. – Б.пр.

⁶ Alexander VI., *Inter multiplices*. Zit. in: Franz Heinrich Reusch, *Der Index der verbotenen Bücher. Ein Beitrag zur Kirchen – und Literaturgeschichte*. Nachdruck Aalen 1967 (Bonn 1883–1885) Bd. 2, 1967, S. 1, 54; zit. in: Bodo Plachta, *Zensur*. Stuttgart 2006, стр. 27/28.

късно наследникът на Александър VI, Лъв X (1475–1521), разширява обхвата на разпоредбите за църковна превантивна цензура върху цялата територия на християнството.

Папите, които цензурират по време на Ренесанса, произхождат от най-богатите семейства и са изцяло със синя кръв: Александър VI е от арагонското благородническо семейство Борджия, а Лъв X е потомък на флорентинската династия Медичи. С тях непотизмът⁷ процъфтява в най-ослепителни цветове. Те преследват безмилостно политическите си противници. Така две от най-значимите отлъчвания от църковната общност се дължат на тяхната твърдост. Александър VI отлъчва от Църквата доминиканския проповедник на покаянието Йероним Савонарола, а Лъв X си изцапва ръцете с проклятието за изгнание на Мартин Лутер.

С окачването на 95-те тезиса на портата на Църквата във Витенбергския замък, с които августинският монах и преподавател по теология Мартин Лутер се обявява срещу морално прогнилия и дълбоко корумпиран църковен елит, започва нова глава в историята на европейската цензура. Оповестяването на тезисите на 31 октомври 1517 г., които се противопоставят на все по-наглите форми на католическата търговия с индулгенции⁸, предизвиква вълна от репресии от страна на църковната йерархия, а по-късно и от страна на императора. Църковните настоятелства също и с особена сила са почувствали, че икономическата им власт е застрашена. От края на XV в. търговията с акта на милосърдие, практикуван от католическите свещеници за опрощаване на греховете на техните вярващи, излиза извън контрол. Папа Лъв X стига до крайности в работата с документите за индулгенция. Във всички католически страни актовете на опрощение, които са подписани от свещеници и които спасяват грешниците от чистилището и им обещават небесното царство,

⁷ Папско раздаване на длъжности чрез привилегии и висши титли, което има за цел да укрепи неговата власт. – Б.пр.

⁸ Теза 36 например гласи: „Всеки истински разкайващ се християнин получава съвършено опрощение на наказанието и вината, което му се полага дори без писма за индулгенция.“ Цитирано по: <https://www.luther2017.de/martin-luther/texte-quellen/die-95-thesen/> (8.8.2021)

са предлагани за продан. Рим и отделните църковни провинции са си поделяли печалбите от търговията с индулгенции. А те са били значителни. В столицата на западното римско християнство те са били достатъчни, за да финансират изграждането на базиликата „Св. Петър“. Отделни църковни водачи като Албрехт фон Бранденбург от рода Хоенцолерн, който е бил и архиепископ на няколко области, са си позволявали разгулен живот чрез търговията с декретите опрощение. Албрехт успява да изплати и дълговете си към Фугер⁹ от Аугсбург.¹⁰ Един от инкасаторите му, монахът Йохан Тецел, е бил извънредно разпуснат. С простички и запомнящи се лозунги върху своите фишове за индулгенции – „Звънне ли в кесията парата, душата скача чак до небесата“¹¹ – той използвал страха на хората за своята търговия и тази на църковния благородник.

Един епизод от окръг Телтов-Флеминг в Бранденбург показва до какви странни изстъпления е достигнал духовният живот на вярващите, който е бил превърнат от висшата църковна власт в стока за продан. Йохан Тецел за пореден път раздавал индулгенции в Църквата Николайкирхе в Берлин, когато непознат за него човек поискал и платил опрощение за грях, който възнамерявал да извърши чак на следващия ден. Тецел се съгласил и хвърлил монетите в известната си кутия. На следващата сутрин той се отправя на юг, където е нападат близо до Требин, а кутията му за индулгенции е ограбена. Оказало се, че той вече е опростил на разбойника греха му предишния ден.¹²

Именно такава е било обществото, доминирано от католическото духовенство, когато Мартин Лутер започва да му се противопоставя. Незабавно следва забрана на писанията му. А на 3 януари 1521 г. папа Льв Х го отлъчва от Църквата. Лутер е осъден, или отлъчен, за „разпространяване на ереси“. Само четири

⁹ Швабска търговска фамилия, чийто родоначалник е Ханс Фугер. – Б.пр.

¹⁰ <https://de.wikipedia.org/wiki/Ablasse#Mittelalter> (8. 8. 2021)

¹¹ В немския оригинал: *Sobald das Geld im Kasten klinget, die Seele in den Himmel springt.* – Б.пр.

¹² *Stephanie und Joachim Marzahn (Hg.), Der Stralauer Fischzug. Sagen, Geschichten und Bräuche aus dem alten Berlin.* Berlin 1987, стр. 34.

месеца по-късно се намесва император Карл V. На 25 май 1521 г. той издава така наречения Вормски едикт, с който налага императорска забрана върху августинския монах от Витенберг. Лутер отхвърля предложението на съда да оттегли тезите си. Едиктът забранява отпечатването и разпространението на съчиненията на Лутер, самият той трябвало да бъде арестуван и екстрадиран в Рим, а на всички било забранено да приемат еретика.

Прилагането на църковните забрани и императорските разпоредби се оказало трудно не на последно място и поради факта, че редица германски фюрстове тайно симпатизирали на лутеранските възгледи. Поради териториалната разпокъсаност на германските земи и противопоставянето между императора и останалите владетели „протестантите“ винаги са успявали да намерят земи, чиито владетели са им осигурявали убежище. В един съвременен доклад става ясно колко много църковната и императорската цензура в действителност са се провалили в случая с Лутер: „Книгите на Лутер са се предлагали за продан на маси на пазара (в Страсбург), докато непосредствено до тях са били разлепени императорските и папските декрети, забраняващи продажбата им.“¹³ В друг доклад швейцарският реформатор Йоханес Ойколампад съобщава за едно специално, непреднамерено изгаряне на книги. Противно на доклада на нунций Йероним Алеандър в Рим, в който се говори за успешното изгаряне на книги от доминиканците в бургундско-холандския град Льовен, Ойколампад наблюдава внимателно ситуацията на място и установява, че освен шепа лутерански съчинения местните ученици хвърлят в огъня предимно ръкописи на доминикански учители, „така че са изгорени повече произведения на техните авторитети, отколкото на Мартин Лутер“.¹⁴

Тъй като забраните на лутеранските писания се оказват крайно неефективни, Вормският едикт засилва цензурата, като за първи път въвежда предварителна цензура в цялата империя. Преди да бъдат отпечатани, всички текстове е трябвало да бъдат представени – често само теоретично – на специално създадени за това цензурни органи.

¹³ Zit. in: Hans Schütz, Verbotene Bücher. Eine Geschichte der Zensur von Homer bis Henry Miller. München 1990, стр. 39.

¹⁴ Пак там, стр. 38.